

Bedýnky příběhů

Bosna a Hercegovina

- Vyprávění a tvořivé zpracování pohádek z různých zemí

Metodická pomůcka pro pedagogické pracovníky mateřských a základních škol, volnočasové instituce, mateřská centra, rodiče a všechny, kteří pracují s dětmi

Anotace:

Dostává se Vám do rukou metodický materiál pro práci s dětmi – Bedýnky příběhů.

Bedýnky příběhů se zaměřují na země, ze kterých pochází cizinci žijící v České republice. Tato Bedýnka je zaměřená na Bosnu a Hercegovinu. Vydány byly i další Bedýnky k zemím, jako je Bulharsko, Čína, Mongolsko, Rusko, Ukrajina, Vietnam a další. Více naleznete na www.inbaze.cz.

Bedýnky příběhů vznikají na základě tvořivých dílen, které InBáze pořádá v Městské knihovně v Praze a dále výukových programů realizovaných ve spolupráci s pražskými MŠ a ZŠ. Kultura konkrétních zemí je dětem přiblížena vyprávěním pohádek, které vybírají a předčítají lektori pocházející přímo z těchto zemí.

Poté následuje povídání o zemi, kultuře a zajímavostech a výtvarná dílna, kdy děti pomocí tradičních materiálů a technik dané země zpracovávají zážitky z vyprávění, které si poslechly.

Bedýnky příběhů vycházejí z přesvědčení, že pohádky pomáhají poznat osobitost země a představují tak důležitý pramen k pochopení identity lidí, kteří z ní pocházejí. Zkuste najít odpověď na otázku: Mohou být pohádky „oknem do duše“?

Cíl:

Hlavním cílem Bedýnek příběhů je pomocí vyprávění pohádek a tvůrčích aktivit poznávat kulturu cizinců, kteří tu s námi žijí, a zároveň si tak hlouběji uvědomovat specifika vlastní kultury.

Cílová skupina:

Předškolní stupeň MŠ, I. stupeň ZŠ, všechny děti od 5 do 11 let

Časová dotace:

90 – 120 minut

Rámcový vzdělávací plán:

- RVP PV:

Vzdělávací oblasti: Dítě a společnost; Dítě a svět

- RVP ZV pro I. stupeň:

Vzdělávací oblasti: Člověk a jeho svět – Lidé kolem nás,

Lidé a čas; Umění a kultura – Výtvarná výchova

Průřezová témata: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Obsah:

V každé Bedýnce nalezneme tradiční pohádku z dané země v českém jazyce a v jazyce původním. Po přečtení každé pohádky by měla následovat její reflexe – diskuze s dětmi, kdy se jich ptáme, jak pohádce porozuměly, případně dovysvětlíme nejasnosti.

-
- Manuál „Jak vyprávět pohádku aneb návod na hraní si s příběhy pro ty nejmenší“

Manuál nám může pomoci při přednesu pohádky. V návodu je množství užitečných tipů na to, jak se stát dobrým vypravěčem příběhů.

- Pracovní karty

Součástí Bedýnky jsou pracovní karty s nabídkou technik a postupů, jak dále tvořivě pracovat. Obsahuje informace o zemi (historie a současnost, geografie, fauna a flora, škola, kuchyně, perličky, tradice a řemesla), doplňovačky, křížovky, kvízy a tipy na práci s jazykem a výtvarné techniky a postupy. Ty vycházejí z tradic daných zemí: např. Bulharsko (výroba marteniček), Čína (štetcová kaligrafie), Kuba (výroba masek), Mongolsko (práce s ovčí vlnou), Rusko (malba na dřevo), Sýrie (tepání do kovu), Ukrajina (práce s látkou a krajkou), Vietnam (práce s papírem). Pracovní postupy jsou popsány na základě realizovaných výtvarných dílen v Městské knihovně v Praze.

Během tvorby je dobré dát dětem volnou ruku ve výběru motivů.

Děti často nestačí reagovat na plný rozsah programu. Vyberou si pouze malou část, jednu nebo dvě věci, často pramálo důležité pro celek příběhu, ale velmi významné pro ně. Pracují dle své fantazie, nikoli podle struktury příběhu. Pomocí výtvarné tvorby se pokoušejí o vlastní vyprávění.

- Mapa světa

V mapě světa naleznete zakreslené Bosnu a Hercegovinu a Českou republiku. Je možné také samozřejmě použít klasickou mapu světa.

POHÁDKA

Dva zajíci

Dva zeca

Bylo nebylo. Jednou poslal jeden bohatý pán svého sluhu Memo, aby zanesl jeho příteli do města darem tři zajíce. Memo přivázal zajíce na dlouhou větev, přehodil si ji přes rameno a vydal se na cestu.

Nekada davno, jedan imućni gospodin odluči da pošalje svog slugu, malog Memu, da ode u čaršiju i odnese njegovom prijatelju tri zeca. Memo je uredno poslušao, svezao zečeve za poduži prut, prut prebacio preko ramena, pa krenuo na put.

Jak tak jde, potká svého kamaráda.

„Co to neseš, Memo?“ ptá se kamarád zvědavě.

„Ale, můj pán mě poslal do města, abych zanesl jeho příteli tyhle tři zajíce.“

„Tři zajíce?“

„Tři.“

Netrvalo dlouho a ti dva se dohodli, že pánovu příteli budou stačit zajíci dva. Třetího zajíce zabili, stáhli ho, upekli na ohni a snědli. Trvalo to celé jen chvíličku.

Usput srete jednog jarana, a jaran radoznalo upita:

- Memo, šta to nosiš?

- Gazda me posl'o u čaršiju da mu jaranu mu odnesem ova tri zeca.

- Tri zeca, veliš?

- Ja ba, tri.

I nije dugo trebalo da se njih dvojica usaglase kako su gazdinom jaranu dovoljna samo dva zeca. Oni potom trećeg zeca zadaviše, oguliše, pa ga na vatni ispekoše, te pojedоše. I sve to odradiše dok si rek'o „keks“.

Když po dobrém jídle dorazil Memo do města, předal pánovu příteli dva zajíce a dopis. Když si pán dopis přečetl, podíval se na Mema, pak na zajíce a povídá:

„Přinesl jsi mi dva zajíce?“

„Jo, dva zajíce.“

„Ale tvůj pán píše tři zajíce.“

„Jo, jo, tři zajíce.“

„Ale tady vidím jen dva.“

„Jo, jo, dva.“

„Ale měl jsi přinést tři zajíce.“

„Jo, jo, tři.“

„Povídám, že tady leží pouze dva.“

„Jo, jo, dva.“

„Člověče, dávej pozor! Tvůj pán píše, že po tobě poslat tři zajíce!“

„Jo, jo, tři zajíce.“

„Ale ty jsi přinesl jenom dva, tohle nejsou tři zajíci, ale dva!“

„Jo, jo, dva.“

I kada je Memo, nakon što se dobro najeo, došao u čaršiju, predade gazdinom jaranu dva zeca i pismo. A kada je gazdin jaro pročitao pismo prvo pogleda u malog Memu, onda baci pogled na zečeve, te reče:

- Donio si mi dva zeca?

- Da, jesam, dva zeca.

- Ali tvoj gazda piše tri zeca.

- Ma ja, tri zeca.

- Ali ja ovde vidim samo dva zeca.

- Tako je, dva.

- Ali mor'o si mi donijet tri zeca.

- Tako je, tri.

- Kol'ko vidim ovdje su samo dva.

- Jesu, dva su.

- Hej ba, de se malo uozbilji. Tvoj gazda piše da šalje tri zeca.

- Tako je, tri zeca.

- Ali ti si donio samo dva, nema trećeg, samo dva.

- Ma ja, dva.

Když pán viděl, že nemá cenu se s Memem dohadovat, vzal list papíru a napsal svému příteli do vesnice dopis, ve kterém mu poděkoval za dva zajíce. Memo vzal dopis, vrátil se domů a dopis předal svému pánovi. Když si pán dopis přečetl, podíval se na svého sluhu a povídá:

„Poslouchej, Memo, já po tobě poslal do města tři zajíce.“

A Memo na to: „Jo, jo, tři zajíce.“

„Ale tady mi přítel píše, že jsi mu donesl pouze dva zajíce.“

„Jo, jo, dva zajíce.“

„Hrom do tebe, chlape, že ty jsi cestou toho třetího snědl!“

„No jistě, pane, vy jste to uhodl hned. Ale ten váš přítel z města mě i sebe mučil celou hodinu pro nic za nic!“

I skonta lik da nema smisla da se dalje prepire sa malim Memom, uze papir i napisa odgovor svom haveru u kojem se zahvaljuje na dva zeca.

Memo onda preuze pismo, odnese ga nazad, te dade gazdi.

A kad je gazda pročita pismo, pogleda u malog Memu, te reče:

- Slušaj ba, dao sam ti tri zeca da ih odneseš u čaršiju.

A Memo odgovara:

- Tako je, tri zeca.

- Ali, evo, jaran mi piše da si mu donio samo dva zeca.

- Ma ja, dva zeca.

- O, grom te pogodio, pa ti si usput pojeo tog trećeg zeca.

- Dragi gazda, vi ste to odma' skontali. A onaj vaš jaro iz čaršije i ja smo se haman satak peglali oko broja zečeva.

A pak zazvonil zvonec a naší pohádky je konec.

Utom se začu ezan, počese i zvona da zvone, te ovoj priči dođe kraj.

- Základní údaje a geografie

Bosna a Hercegovina je takřka vnitrozemský stát ležící na Balkánském poloostrově. Na severu, západě a jihu hraničí s Chorvatskem, na východě se Srbskem a na jihu s Černou Horou. Pouze na jihu v úseku cca 20 km je země spojena s Jaderským mořem. Země se skládá ze dvou geografických a historických oblastí: větší Bosny (cca 42 000 km²) a menší Hercegoviny (cca 9 000 km²).

Střed a jih země je hornatý, severozápad je kopcovitý a severovýchod rovinatý (Posávi). Nejvyšším vrcholem je Maglić (2386 m n. m.) ve stejnojmenném pohoří v Dinárských horách na jihovýchodě při hranici s Černou Horou.

Klima na území Bosny je mírné a vnitrozemské s horkými léty a chladnými a sněhovými zimami, naproti tomu Hercegovina má středomořské klima s teplejšími zimami a menšími teplotními rozdíly mezi jednotlivými ročními obdobími.

Bosna a Hercegovina vznikla jako samostatný státní útvar po rozpadu Jugoslávie 1. 3. 1992 a dělí se do dvou entit – Federace Bosny a Hercegoviny a Republiky srbské a federálního distriktu Brčko, který je pod duální vládou obou předchozích. Federace Bosny a Hercegoviny se dělí do 10 kantonů, Republika srbská je unitárním celkem rozděleným do okresů. Toto správní rozčlenění vzniklo na základě etnicity, distrikt Brčko je národnostně smíšený. Tyto hranice potvrdila Daytonská dohoda z roku 1995. Bosna a Hercegovina má dvojkomorovou legislativu a tříčlenné předsednictví, složené ze členů každé hlavní etnické skupiny. Hlavním městem je Sarajevo s 275 tisíci obyvatel, mezi další významná města patří Banja Luka (správní středisko Republiky srbské), Tuzla, Zenica, Ilidža či Mostar, který je správním centrem Hercegoviny.

Vlajka Bosny a Hercegoviny je obdélníkem modré barvy, ve středu protkaným žlutým trojúhelníkem, lemovaným bílými hvězdami. Vrcholy trojúhelníku symbolizují tři národy – Bosňáky, Srby a Chorvaty. Bílé hvězdy symbolizují Evropu. Použité barvy – modrá, žlutá a bílá – jsou spojovány s neutralitou a mírem. Tato vlajka byla zavedena roku 1998 spolu s nově vytvořenou hymnou země, nazývanou Intermeco, jejímž autorem je Dušan Šestić. Měnou je bosenská konvertibilní marka.

Země je od roku 2002 členem Rady Evropy a od roku 2009 členem Středomořské unie. Je také potenciálním kandidátem na členství v Evropské unii a NATO.

- Historie a současnost

Území má zajímavou a pohnutou historii – nejprve ho obývali Římané, které vystřídali v 6. st. n.l. Slované. Oblast Bosny a Hercegoviny se pak na několik staletí stala součástí Byzantské říše. Během 12. století došlo za vlády bána Kulina k osamostatnění Bosny a jejímu hospodářskému rozkvětu, země odolala snahám Srbska, Uher, Chorvatska a Benátek o její dobytí. Roku 1463 území ovládli Turci a oblast Bosny a Hercegoviny se stala na dalších 400 let součástí Osmanské říše, což mělo zásadní vliv na charakter místní kultury i náboženství. V tomto období mnoho bosenských křesťanů přešlo na islám, což vedlo ke vzniku specifického etnika - bosenských muslimů (Bosňáků). Bosna a Hercegovina měly vždy, a zejména v 19. a 20. století, poměrně pestrou historii, v níž se odráží i etnické složení obyvatelstva. Kromě Bosňáků zde tradičně žily velké skupiny Srbů a Chorvatů a národnostní mozaika byla doplněna ještě menšinami Židů a dalších národů, také Čechů a Slováků. Roku 1875 došlo k úspěšné vzpouře zejména proti nadvládě Turků. Bosna a přilehlá oblast se nejprve stala roku 1878 protektorátem Rakouska Uherska; roku 1908 pak došlo k celkové anexi území, které se stalo nejjižnější součástí Rakousko-Uherska.

V roce 1914 byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a započala první světová válka. Bosna byla součástí Rakousko-Uherska do roku 1918 - po rozpadu monarchie se jí nepovedlo osamostatnit a stala se součástí Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, které bylo roku 1929 přejmenováno na Království Jugoslávie. Období 30. let 20. století bylo poznamenáno nárůstem nacionalistických ambicí jednotlivých národů Jugoslávie. V době II. světové války bylo Království Jugoslávie rozbito nacistickým Německem a oblast Bosny a Hercegoviny byla přiřčena k vzniklému Nezávislém státu Chorvatsko, který byl satelitem Třetí říše. Jako státní náboženství byl uznán jen římský katolicismus a islám, pravoslaví jakožto symbol Srbů bylo tvrdě

potlačováno. V Bosně a Hercegovině došlo pod vedením ustašovců (chorvatského ultranacionalistického fašistického hnutí) k hromadnému vyvražďování Srbů, Černohorců, Židů a Romů, zahynulo více než 200 tisíc lidí.

Po skončení II. světové války byla 26. 2. 1996 vyhlášena Federativní lidová republika Jugoslávie, v níž byla Bosna a Hercegovina jednou ze 6 svazových republik. Jugoslávie nastoupila cestu budování socialismu podle sovětského vzoru, od kterého se však v průběhu let poněkud odchýlila směrem k větší liberalizaci ekonomiky.

Krise jugoslávské federace v 90. letech, kdy došlo k vyhlášení nezávislosti Slovinska a Chorvatska, se v plné síle projevila i v multinárodnostní Bosně: mezi vedoucími představiteli bosenských Muslimů, Chorvatů a Srbů se projeví zásadní politické rozpory, které vyústily ve vyhlášení nezávislosti Bosny a Hercegoviny Bosňáky a Chorvaty 3. 3. 1992 na základě předchozího referenda. Srbové referendum bojkotovali a 7. 4. 1992 vyhlásili vlastní republiku. Rozpory ve formování nezávislého státu se nepodařilo vyřešit mírovou cestou, svůj podíl na eskalaci konfliktů měly i potlačené křivdy z II. světové války, o nichž se za socialismu spíše mlčelo. Spory mezi jednotlivými etniky se prudce rozhořely a politický konflikt přerostl v krutou občanskou válku, v níž bojoval prakticky každý proti každému a která nejvíce postihla právě Bosnu a Hercegovinu a její hlavní město, Sarajevo, o němž se často mluvilo jako o evropském Jeruzalému, který stavěl na principu soužití a kde mezi sebou po generace žili muslimové, katoličtí a pravoslavní křesťané i Židé.

Válka v Bosně a Hercegovině, známá také jako Bosenská válka za nezávislost, probíhala od března roku 1992 do listopadu 1995. Za tři roky vyžádala kolem 100 tisíc obětí a stala se tak nejkrvavějším jugoslávským konfliktem této doby. Do této války bylo zapojeno několik stran a armád, které spolu bojovaly o mocenské nároky na území a národnostní určení. Klíčovou součástí války bylo obléhání Sarajeva srbskými vojsky, které trvalo 1429 dní (od 5. 4. 1992 do 26. 2. 1996). V této době Sarajevo především etničtí Bosňáci bránili proti několikanásobné přesile. Srbové město odstříhli od elektřiny, vody i telefonického spojení a systematicky ho bombardovali a ostřelovali, obyvatelstvo strádalo

hlady, nebyl dostatek léků. Po dva roky probíhalo zásobování města pouze přes 800 m dlouhý tunel, který ho spojoval s neobsazenou částí Bosny. Během blokády byl vypálen parlament a zničena takřka veškerá infrastruktura, zemřelo přes 11 tisíc lidí.

Po mezinárodním politickém tlaku, opakovaných vojenských intervencích a bombardování srbských pozic NATO bylo v říjnu 1995 podepsáno příměří. V prosinci téhož roku byla podepsána Daytonská dohoda, která ukončila celou válku v Bosně a Hercegovině, vláda však oficiálně prohlásila obležení Sarajeva za ukončené až 26. 2. 1996. V Bosně sice nastal mír, ale země se z krvavého konfliktu stále těžce vzpamatovává, národnostní spory trvají dodnes a staré křivdy přežívají. Stopy války jsou stále patrné, a přestože dnes do Bosny míří tisíce turistů, je pořád zastíněna sousedním Chorvatskem. Současnou realitou je také vysoká nezaměstnanost, ekonomická nestabilita a odchod obyvatelstva do zahraničí.

- Jazyk a obyvatelstvo

Bosna a Hercegovina je balkánská země se třemi konstitutivními národy (Bosňáky, kteří se hlásí nejčastěji k islámskému kulturně-náboženskému okruhu, Srby, většinou se hlásícími k pravoslavnému křesťanství a převážně římskokatolickými Chorvaty). Obyvatelé Bosny se nezávisle na etnickém původu nazývají Bosňané a obyvatelé Hercegoviny Hercegovci, častěji se ale pro všechny používá označení Bosňané. Název Bosňák pak označuje národ, nikoli obyvatele státu. Republiku srbskou obývají převážně, ale nikoli výhradně Srbové. Bosna a Hercegovina má 3,5 milionu obyvatel. V roce 2000 žilo v Bosně a Hercegovině 48% Bosňáků, 37,1% Srbů, 14,3% Chorvatů a 0,6% ostatních etnik. Bosenština, srbsština a chorvatština jsou v současné Bosně uznány jako samostatné a rovnoprávné oficiální jazyky. Tato jazyková situace je výsledkem složitých historických, etnokulturních procesů a vyhraněných nacionalismů období jugoslávské občanské války (1992-1995). Do roku 1989 se v celé bývalé Jugoslávii mluvilo srbochorvatsky, poté se však vlivem politické situace a vzedmutého nacionalismu situace zkomplikovala a každý z národů zatoužil po „vlastním“ jazyce. Výsledkem jazykové politiky je

consensus z roku 2002, kdy je na celém území státu ústavně zaručena rovnoprávnost všech tří jazyků konstitutivních národů i obou písem (latinky a cyrilice – tou píší pouze Srbové).

Ke konci roku 2018 žilo v České republice 2384 občanů Bosny a Hercegoviny.

- Podnebí, fauna a flora

Krajina Bosny je velmi rozmanitá a převážně hornatá – pohoří a horské masivy zaujímají až 80% území státu. Ve směru severozápad – jihovýchod se táhnou přes Bosnu Dinárské hory a celé území je z větší části pokryto lesy, dále pak pastvinami a zemědělskou půdou. V lesích rostou zejména duby a buky, ve vyšších polohách pak borovice a smrky a ještě výše najdeme horské louky s typickými horskými bylinami. Mezi hlavní nížiny patří region Posázaví a oblast delty řeky Neretvy. Mezi další významné toky patří řeky Bosna a Sáva. V nížinách se pěstují švestky, jabloně, hrušně a vinná réva.

Hercegovina má středomořské klima a její flora se liší – horské svahy tam pokrývají především makchie (porosty nízkých keřů a stromů). Vegetace je středomořská a v některých oblastech má polopouštní charakter.

V Bosně a Hercegovině se vyskytuje celkem 3,5 tisíc druhů rostlin, z nichž kolem 500 z nich nikde jinde nenajdeme. Jednou z nejvýznamnějších je tzv. bosenská lilie (*Lilium bosniacum*), žlutě kvetoucí druh lilie, která je zanesena v červené knize ohrožených druhů.

Jaká je bosenská fauna? V horách najdeme především srny, jeleny, prasata divoká, lišky, veverky, v odlehlějších oblastech dokonce šakaly, rysy, vlky a medvědy (podle odhadů je jich kolem 2800).

Na území Bosny a Hercegoviny žije i velké množství ptáků - u pobřeží se vyskytuje např. pelikán dalmatský, různé druhy volavek, čápů a racků. V horách pak orel skalní či různé druhy sokolů. V teplejších a krasových oblastech žije množství hadů, ještěrek a štírů, z nichž jsou někteří jedovatí.

V moři najdeme typické jadranské živočichy jako měkkýše a korýše, ale také chobotnici obecnou nebo některé druhy žraloků.

- Kuchyně

Bosenskou kuchyni formovaly západní i východní vlivy – zejména kuchyně turecká, středomořská, ale i rakousko-uherská a další, je proto velmi rozmanitá a pestrá. Ačkoliv je založena především na pokrmech z jehněčího a hovězího masa, je lehká a dobře stravitelná, protože se pokrmy pouze vaří či dusí ve vlastní šťávě bez použití omáčky, zato s velkým množstvím zeleniny. Typickým balkánským pokrmem je čevapi (u nás známé jako čevapčiči) – rolky masa se ogrilují a podávají na talíři nebo ve světlé chlebové placce lepina. Národním jídlem je bosanski lonac (v překladu bosenský hrnec), což je pomalu dušené maso se zelím, fazolemi, bramborami a další zeleninou. Všudypřítomný je burek – pečivo plněné sýrovou či masovou náplní či dolma (zelenina plněná mletým masem a rýží).

Bosenci milují sladké. Mezi nejznámější dezerty patří tufahia – dezert z dušených jablek s vlašskými ořechy, hurmašice – sladkost ve tvaru datle, čupavec – kokosové a čokoládové řezy, nebo i u nás čím dál častější baklava, která má orientální původ. Exoticky vypadá dezert rahat lokum – kostky želé, obalené v sezamu, práškovém cukru nebo mandlích – se vyrábí s množstvím příchutí (pistácie, kokos, ořechy, jablka, fíky, mandle, švestky atd.) a servírují se vždy ke kávě. Ta je kapitolou sama pro sebe – jedná se o nejtypičtější bosenský nápoj, jehož příprava je malým obřadem. Bosanska kahva se vaří v kovové nádobě, tzv. džezvě, ve které se pak také servíruje spolu s malým šálkem (fildžan). Cukr Bosenci tradičně nesypou do kávy, ale vkládají si ho kousek pod jazyk předtím, než si dopřejí doušek kávy. Pije se ale také množství minerálních vod, čaj či třeba šťáva z jalovce (smerka) a tzv. šerbe – povařené ovoce s cukrem, citronem a hřebíčkem.

Vyhlášená vína pocházejí z Hercegoviny, kde se pěstují už od dob Římanů. Typická a všudypřítomná je v Bosně silná pálenka rakija, který se vyrábí ze švestek, jablek, hrušek či vinné révy (loza).

- Škola

V Bosně mohou děti do 3 let navštěvovat jesle, od 3 do 6 let pak mateřskou školu. Povinná školní docházka je od 6 do 15 let. Základní škola

trvá devět let a je dělena do tří částí po třech letech (od 6 do 9, od 9 do 12 a od 12 do 15), tento systém byl zaveden v roce 2004.

V Bosně a Hercegovině se školy velmi liší podle toho, v jakém se nachází regionu – Ministerstvo školství schvaluje kurikula ve třech jazycích a např. v Srbské republice je vyučovací jazykem převážně srbština.

V některých částech Bosny a Hercegoviny se učí zvlášť děti chorvatské a bosenské – i když je škola často v jedné budově, mají vyučování v různou dobu. Toto dělení na etnika přispívá k izolaci jednotlivých skupin dětí i celkové atmosféře v současné bosenské společnosti.

Vyučování začíná od 8.00, průměrně mají žáci 5 vyučovacích hodin.

V případě přeplnění školy se využívá střídání - dopolední či odpolední výuka. Rodiče mohou rozhodnout, jestli budou mít jejich děti náboženskou výchovu (římskokatolickou, pravoslavnou nebo islámskou), anebo obecnou etiku.

Známky jsou od 1 do 5, kde 5 je nejlepší a 1 nejhorší známka. Děti nenosí uniformy.

Po základní škole následují různé typy středních škol, které trvají 3 nebo 4 roky. Po střední škole je možné pokračovat na univerzitu.

Nejstarší, založená v roce 1949, je Univerzita Sarajevo, kde dnes studuje cca 30 000 studentů. Následují univerzity v Mostaru a Banja Luce (Republika Srbská) s cca 11 000 studenty. Celkem v současné Bosně a Hercegovině najdeme 10 veřejných a více než 20 soukromých vysokých škol.

- Perličky aneb víte, že...

...v Bosně se podle výzkumu světových archeologů a egyptologů nacházejí pyramidy? Tyto tzv. bosenske piramidy najdeme v obci Visoko asi 30 km od Sarajeva. Z dálky vypadají jako zelené zalesněné kopce, jsou si ale nápadně podobné a jejich základ tvoří podivný materiál, evidentně vytvořený člověkem. Najdete zde pyramidu slunce, měsíce a další. Pod pyramidami se proplétá rozsáhlý podzemní labyrint.

...Bosna má jediné přímořské město a to Naun? Nachází se v 20 kilometrovém výběžku na jadranském pobřeží.

...v Bosně je v důsledku války stále více než 220 000 nevybuchlých min,

zejména v okolí Sarajeva?

...v Bosně se nachází proslulé poutní místo Medjugorje [Medžugorje], svou slávou podobné francouzským Lurdám/Loudres), kde se podle pověstí zjevila Panna Marie a kam proudí každoročně desetitisíce poutníků z celého světa?

....na ulicích hlavního města najdete tzv. sarajevské růže? Jde o minometné krátery vybarvené červenou pryskyřicí, které připomínají válku a její oběti.

...Bosna dostala svůj název podle řeky Bosny, pramenící nedaleko Sarajeva?

...Sarajevo bylo prvním městem v Evropě, kde začaly jezdit elektrické tramvaje?

...Bosna a Hercegovina patří mezi top 10 zemí s největší spotřebou kávy?

...země má tři úřední jazyky? Bosenský, srbský a chorvatský.

...přísně chráněný bosenský prales Peručica je jedním ze dvou posledních pralesů v Evropě?

...Sarajevský filmový festival je nejznámější v celé jihovýchodní Evropě? Ročně jej navštíví přes 100 000 návštěvníků včetně celebrit jako Angelina Jolie, Brad Pitt nebo třeba Daniel Craig.

...řeka Buna, pramenící poblíž města Mostar u významného kláštera Blagaj Tekke, je největším krasovým pramenem na světě a vyniká nejsilnějším vývěrem (43 000 litrů vody za sekundu)?

...hranice Bosny a Hercegoviny tvoří tvar srdce?

...město Mostar dostalo svůj název po světoznámém ostře klenutém mostu (výška 21m), který spojuje jeho chorvatskou (katolickou) a muslimskou část, ležící na protilehlých březích řeky Neretvy? Most byl za jugoslávské války zničen, nyní ale opět stojí a dokonce se z něj pořádají soutěže ve skoku do ledové říční vody.

• Řemesla a tradice

Bosňácký folklor má dlouhou tradici, která sahá až do 15. století. Prolínají se v něm slovanské a orientální vlivy a tradice jak ryze bosenské, tak dalších jihoslovanských národů, ale také arabské, turecké, albán-

ské a evropské. Tradičními barvami jsou zelená, bílá, žlutá a modrá. Dvěma nejvýznamnějšími symboly Bosňáků jsou půlměsíc a lilie. Na Balkáně vždy hrála důležitou roli hudba, která čerpá svou sílu a osobitost zejména z doby nadvlády Osmanské říše. Sevdalinka (sevdah) je unikátní hudební styl, typický pro Bosnu a Hercegovinu, s dlouhou a bohatou tradicí sahající až do osmanských dob. Slovo samotné pochází původně z arabštiny a přes turečtinu se dostalo na Balkán, znamená „touha“ nebo „milostné vzplanutí“. Sevdalinka je lidový útvar písní, jejichž autoři jsou většinou neznámí, i když existují i moderní sevdalinky. Charakteristická je melancholická nálada a pomalé tempo, texty se týkají nešťastné lásky a často obsahují slova tureckého původu. Původně byly sevdalinky doprovázeny hrou na saz (orientální strunný nástroj s dlouhým krkem podobný loutně), dnes zpěváky obvykle doprovází malá kapela. Ačkoliv se jedná o hudební tradici Bosňáků, je tento žánr populární i v Černé Hoře, Srbsku a Severní Makedonii a dalších částech Balkánu.

Tradičním balkánským strunným smyčcovým nástrojem s bohatou tradicí jsou gusle. Guslí existuje více typů, charakteristická je pro ně bohatě zdobená kobylka nástroje, která bývá vyřezána do tvaru zvířecí hlavy (koza, kůň) nebo hlavy ptáka (orel, sokol). Na gusle se nehraje sólo, ale hru vždy doprovází hlas hráče zvaného guslar, který zpívá nebo vypráví tradiční písně, balady a legendy z balkánské historie.

Z moderní hudby nemůžeme opomenout nejznámější rockovou skupinu bývalé Jugoslávie Bijelo Dugme (v překladu Bílý Knoflík), založenou v Sarajevu roku 1973, v níž po celou dobu působil proslulý zpěvák Goran Bregović a která byla součástí zlaté éry jugoslávské populární hudby. Skupina se rozpadla v 90. letech za jugoslávské války.

Protože je Bosna etnicky a kulturně různorodá, slaví se v pravoslavných, katolických a muslimských oblastech jiné svátky. Pouze některé, jako např. oslavy Nového roku (Nova godina) slaví všichni, ačkoliv podle juliánského kalendáře, který používají pravoslavní Srbové, připadá tento den až na 13. ledna. Také Den práce - 1. máj (Prvi maj) - je společným svátkem všech. Kromě těchto dní však slaví každá z národnostních skupin své svátky, z nichž některé bohužel zdůrazňují rozdíly mezi

jednotlivými národnostmi. Například Srbové mají svůj Den republiky 9. 1. a naopak Den nezávislosti (Dan nezavisnosti) 1. 3. oproti Bosňákům a Chorvatům neslaví. Svátkem se silným symbolickým významem je Den osvobození Sarajeva (6. 4.). Většina Bosňáků vyznává už po staletí umírněnou formu islámu, čemuž také odpovídají jejich svátky - jedním z nejdůležitějších je svátek přerušení půstu, Ramazajski bajram, třídenní slavnost zakončující postní měsíc Ramadán a dalším pak Kurban-bajram, připomínka oběti následující po pouti do Mekky.

Pokud se přeneseme od tradic k současnosti, z moderní bosenské kultury nejde nejmenovat Emira Kusturicu, filmového režiséra srbského původu ze Sarajeva, který vystudoval pražskou FAMU a proslavil se po celém světě svými filmy, z nichž mezi nejznámější patří Dům k pověšení, Underground, Černá kočka, bílý kocour nebo Život je zázrak, za něj posbíral množství nejprestižnějších filmových ocenění.

V Bosně a Hercegovině najdeme řemesla typická pro celý Balkánský poloostrov jako například překrásné zdobené výrobky z tepaných kovů, zejména nádobí, kávové a čajové servisy, mlýnky, karafy, podnosy, nejružnější konvice a džezvy, v nichž se tradičně připravuje káva. Velmi rozšířené je zpracování dřeva, řezbářství, tkalcovství, výroba kobereců a zpracování kůže. Velmi typické jsou pro Bosnu orientální domácí boty zvané papuče - toto slovo nám jistě není neznámé. Jde většinou o ručně šitou a bohatě zdobenou domácí obuv s volnou patou a charakteristickou špičkou. Papuče mají koženou podešev a zdobený svršek, šijí se až v 18 barevných odstínech, ty nejdražší jsou vyšívány hedvábím a zdobené perlami. Někdy se jim také říká aladinky, což prozrazuje jejich orientální tradici. Ta ale dávno v Bosně zdomácněla, o čemž také svědčí starý zvyk, podle něhož daruje po svatbě tchýně snase nový pár papučí. Tradičním zpracováním kůže nám bylo inspirací k výtvarné dílně.

Na druhé výtvarné dílně jsme se inspirovali tradičním bylinkářským řemeslem. Před příchodem oficiálního lékařství se celá populace v Bosně a Hercegovině obracela na bylinkáře. Bylinkář je bosensky travar. Bylinkáři udržovali obchody, sdružené do cechu a dodržovali zákony společné pro všechny řemeslníky. Sám travar-bylinkář sbíral nebo kupoval léčivé rostliny od sběračů, vyráběl čajové směsi, tinktu-

ry, kapky, sirupy a lektvary. Do jejich krámků lidé chodili i pro koření. Bylinkáři vyráběli i kadidla. Koncem 16. století se v Bosně a Hercegovině usadili hlavně sefardští Židé, provozující toto řemeslo. Postupem času se objevili muslimští tráváři, ale nebylo jich tolik. Řemeslo se dědilo. Je například známo, že zástupci židovské rodiny Papo byli bylinkáři celých 350 let. Jejich obchod se až do druhé světové války nacházel v Sarajevu na ulici Sarachi. I nyní v Bosně a Hercegovině existují spolu s obvyklými lékárnami ty „bylinkové“ – biljnje apoteke [bil'ně apoteke], kde se dají koupit léčivé bylinky, různé masti, sirupy, éterické oleje a přírodní kosmetika.

Technika: Náramek z kůže

Pomůcky:

Kousky kůže široké cca 2 cm, metalické, keramické nebo dřevěné knoflíky, kousky látek, lepidlo, šídla, jehly, odlamovací nůž, nůžky, různobarevné nitě - vlněné, bavlněné, vyšívací příze, dřevěná nebo plastová podložka na řezání

Časová dotace:

cca 45 minut

Postup:

1. Vezměte si proužek kůže a odměřte jeho délku na náramek podle vaší ruky tak, abyste ho mohli omotat dvakrát. Přidejte ještě asi 2 cm, které budete potřebovat na zapínání. Zbytek odstříhněte nůžkami.
2. Vyberte si knoflík.
3. Na jednom konci koženého proužku prořízněte podélně uprostřed takovou díрку, aby se do ní knoflík vešel. Dejte pozor, abyste neprořízli kůži až do konce.
4. Do jehly navlékněte nit a na druhém konci náramku knoflík přišijte. Nit zapošijte dvěma uzlíky.
5. Vyberte pestrý kousek látky, natřete ho z jedné strany lepidlem, obtáčejte postupně kolem náramku a poté ještě pevně omotejte barevnou vyšívací přízí.
6. Náramek ozdobte výšivkou, na díрку použijte šídlo.

PRACOVNÍ KARTA 2

Technika: Vonný bylinkový polštářek

Pomůcky:

Hrst sušených bylinek podle vašeho výběru, nasbíraných či koupených např. v lékárně - vhodná je levandule, anýz, kozlík, chmel, heřmánek, meduňka, máta peprná, mateřídouška, šalvěj, fenykl, tymián, majoránka; polštářová výplň (polyesterová výplň, kuličky, pohankové nebo špaldové slupky, třešňové pecky), nádoba na míchání, bavlněná látka v rozměru cca 35x17 cm, z níž ušijete polštářek o velikosti cca 15x15 cm, nitě, jehly, nůžky.

Časová dotace:

cca 45 minut

Postup:

1. Vybrané druhy usušených bylinek nasypete do nádoby, ve které budete náplň míchat.
2. Přidejte polštářovou výplň a opatrně smíchejte s bylinkami.
3. Vezměte bavlněnou látku a přeložte ji napůl tak, aby vznikl čtverec. Na každé straně si nechte cca 2cm volný okraj na sešití.
4. Nyní sešijte tři strany polštářku tak, aby na jedné straně zůstal volný otvor na 5 prstů, kterým budete povlak polštářku plnit.
5. Vyplňte povlak připravenou směsí.
6. Otvor zapošijte malými stehy tak, aby se náplň nesypala ven a lehkým tlakem náplň v polštářku rovnoměrně rozmístěte.

Pokud si chcete vyrobit nahřívací polštářek, použijte výhradně přírodní suroviny. Třešňové pecky se mohou také bez problémů prát na rozdíl od pohankových či špaldových slupek.

PRACOVNÍ KARTA 3

Zkus odpovědět:

1. Bosna a Hercegovina leží:

- a) Na jihu Evropy
- b) Na východě Evropy
- c) Na západě Evropy

2. Hlavním městem Bosny a Hercegoviny je:

- a) Salamanca
- b) Saratov
- c) Sarajevo

3. V Bosně se mluví:

- a) Bosensky
- b) Bosensky, srbsky a chorvatsky
- c) Bosensky, srbsky a albánsky

4. Jaké má Bosna a Hercegovina moře?

- a) Jaderské moře
- b) Černé moře
- c) Nemá moře

5. Vyber, čeho Bosna a Hercegovina nebyla či není součástí:

- a) Rakousko-Uherska
- b) Jugoslávie
- c) Evropské unie

6. Jsou v Bosně pyramidy?

- a) Jsou
- b) Nejsou
- c) Už nejsou, byly zničeny

7. Válka v Jugoslávii probíhala:

- a) Ve středověku
- b) V 19. století
- c) Koncem 20. století

8. Gusle jsou

- a) Bosenské slovo pro housle
- b) Bosenské národní jídlo
- c) Tradiční hudební nástroj z Bosny

9. Rahať lokum je:

- a) Významná památka v Sarajevu
- b) Sladký moučník
- c) Bosensky „Dobrý den“

10. V Bosně žijí medvědi:

- a) lední
- b) hnědí
- c) grizzly

Práce s jazykem

Bosenština (bosanski jezik) patří k jihoslovanským jazykům, je založena podobně jako chorvatština a srbština na štokaviském dialektu. Tímto jazykem mluví 1,87 mil. lidí v Bosně, dále v Srbsku, Černé Hoře, Turecku a po celém světě. Jazyk se píše latinkou, cyrilice se užívá už jen velmi zřídka. Bosenština byla konstituována roku 1996 a je spolu s chorvatštinou a srbštinou jedním ze tří úředních jazyků Bosny a Hercegoviny. Mezi jednotlivými jazyky je ovšem natolik malý rozdíl, že si mluvčí navzájem bez problémů rozumí. Bosenština se od chorvatštiny a srbštiny odlišuje především velkým množstvím orientalismů (převzatých z arabštiny a turečtiny) a používáním písmen h a f. Časté bývá dvojí pojmenování pro jedno slovo (např. leden – januar nebo siječanj), tyto výrazy jsou převzaty z chorvatštiny nebo srbštiny. Vzhledem k této vzájemné podobnosti je sporné, zda se jedná o samostatné jazyky, nebo pouze variety srbochorvatštiny – je to otázka spíše politická než jazyková.

Bosenská abeceda má 30 písmen, na rozdíl od češtiny obsahuje např. spřežky lj, nj, či dž, písmeno ć či đ. Písmena q, v, x a y se vyskytují pouze v cizích slovech. Bosenská gramatika se téměř neliší od chorvatštiny a srbštiny, jazyk používá 7 pádů. Co se týče slovní zásoby, jsou určitá slova, která se od chorvatštiny a srbštiny liší, mnoho z nich má turecký nebo arabský původ, přesto jsou zejména ve výslovnosti jazyky velmi podobné a jejich mluvčí si bez problémů rozumí.

- Příklad:

česky	bosensky	chorvatsky	srbsky
káva	kahva [kava]	kava [kava]	kafa [kafa]
chléb	hljeb [chleb]	kruh [kruh]	hleb [chleb]

- Zkus se naučit pár frází v bosensštině:

Dobar dan	[Dobar dan]	Dobrý den
Zdravo	[Zdravo]	Ahoj
Dovidjenja	[Dovidjenja]	Na shledanou
Hvala	[Chvala]	Děkuji
Izvinite	[Izvinite]	Promiňte
Zovem se	[Zovem se]	Jmenuji se
Molim	[Molim]	Prosím

- Počítání do deseti v bosensštině snadno zvládneš:

(vše se vyslovuje tak, jak se píše)

1 - jedan	2 - dva	3 - tri	4 - četiri
5 - pet	6 - šest	7 - sedam	8 - osam
9 - devet	10 - deset		

- Zkus uhodnout a přiřadit názvy barev v bosensštině:

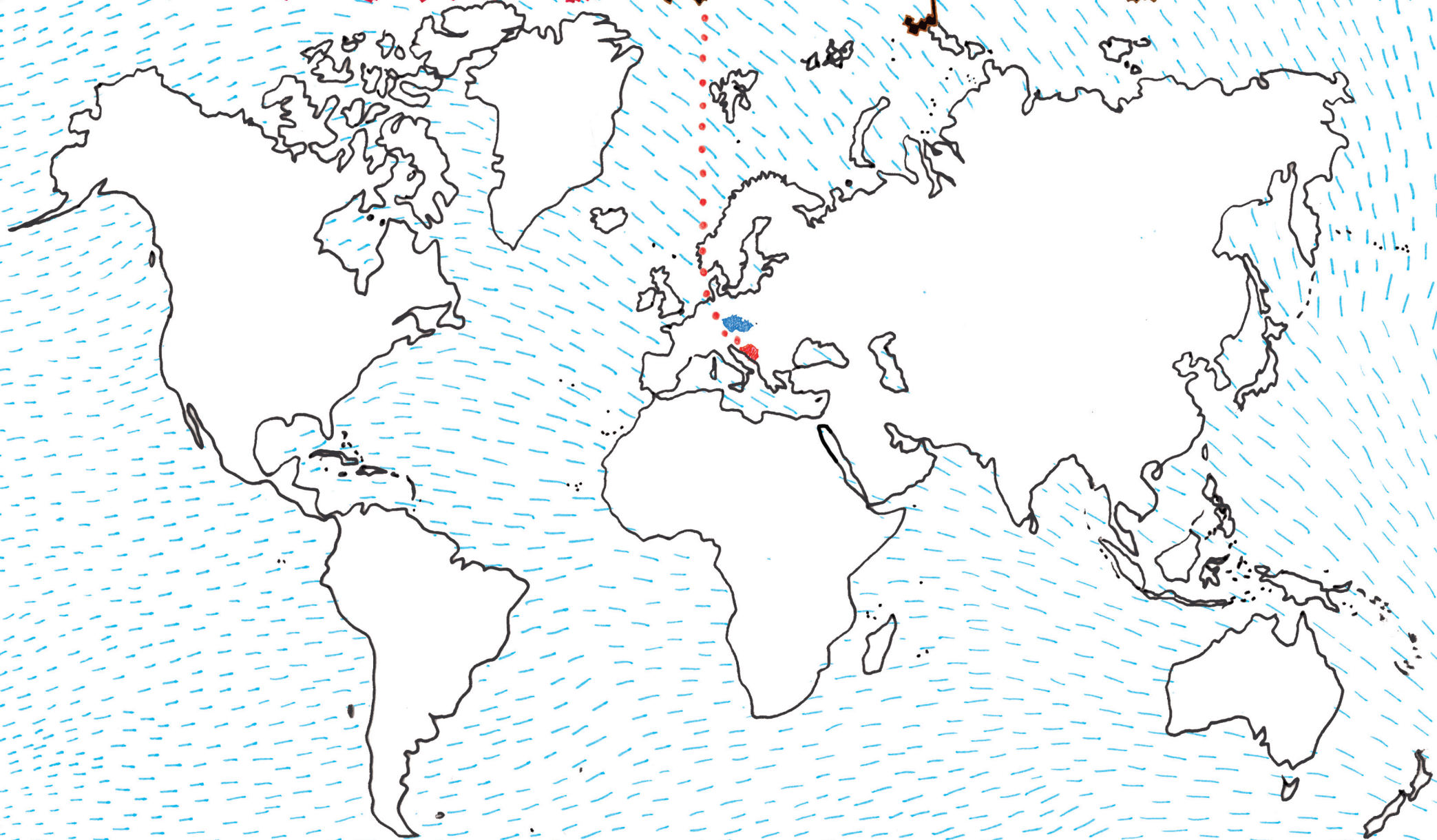
1. zelená	A. crvena [crvena]
2. modrá	B. plava [plava]
3. žlutá	C. crna [crna]
4. černá	D. bijela [bijela]
5. červená	E. zelena [zelena]
6. bílá	F. žuta [žuta]

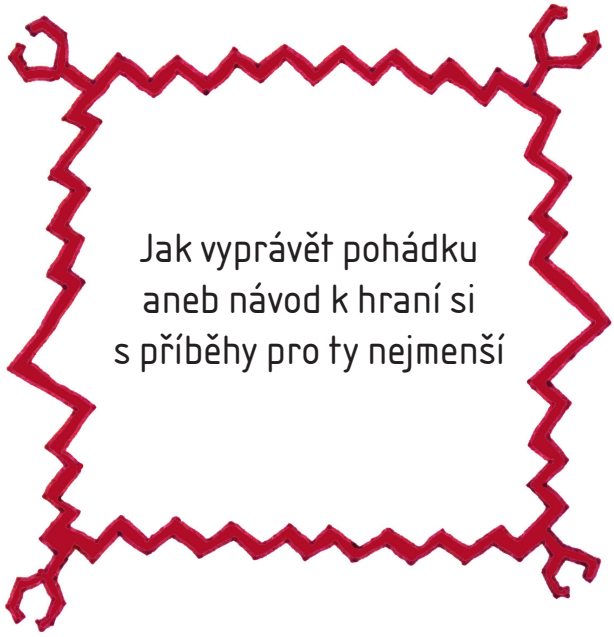
- A co dopravní prostředky, poznáš, který je který?

1. motor	A. vlak
2. voz	B. kolo
3. brod	C. letadlo
4. bicikl	D. motorka
5. avion	E. loď

MAPA SVĚTA

Bosna a Hercegovina

Jak vyprávět pohádku
aneb návod k hraní si
s příběhy pro ty nejmenší

- 1) Čti hodně pohádek, aby se ti ukázala ta pravá, která se chce nechat od tebe vyprávět (jako první).
- 2) Pohádku si pozorně přečti a přemýšlej nad tím, co se v ní stalo a o čem vlastně byla.
- 3) Přečti pohádku kamarádům a zeptej se jich, o čem podle nich je. Můžeš si tak porovnat, jestli jí všichni rozumíte stejně, anebo spolu s kamarády přemýšlejte o tom, o čem je pohádka pro každého z vás jednotlivě a co se vám na ní líbí všem společně.
- 4) Napiš si na lísteček, co nejdůležitějšího na pohádce jste s kamarády našli a další objevy, na které jste společně přišli, to bude tvá cesta, jak pohádku vyprávět dalším, už totiž víš o čem je jak pro tebe, tak pro tvé nejbližší.
- 5) Přečti si pohádku znovu a měj radost, že je tam všechno to, co jste našli s kamarády. Když budeš radostně vyprávět, všichni tě budou radostně i poslouchat.
- 6) Přečti si pohádku nahlas a měň hlasy všech postav, které se v příběhu ukážou. Můžeš dělat všechno, co chceš, jen aby tě to bavilo - zahraj si na hrdiny ze své pohádky.
- 7) Trénuj si, jak asi mluví princ, princezna nebo jak šlehá plameny drak a jak u toho asi vypadají.
- 8) Převyprávěj pohádku svými slovy nejlepšímu kamarádovi, kamarádce nebo rodičům a hraj u toho všechny hrdiny, které už dobře znáš a umíš je napodobit. Bavilo je to? Byla to legrace?
- 9) Převyprávěj si pohádku před usnutím a nezapomeň na nic důležitého z příběhu, ale ani na hraní všech princů a princezen.
- 10) Když se ráno probudíš a těšíš se, že budeš zase vyprávět pohádku, tak je z tebe vypravěč a honem pospíchej ji vyprávět a číst zase další!

Storytelling o.s.

autorka textu
Barbora Schneiderová
ředitelka Storytelling o. s.
www.story-telling.cz

InBáze, z. s.

Posláním InBáze je pomáhat cizincům a jejich rodinám v životě v České republice

a vytvářet bezpečný a otevřený prostor k vzájemnému poznávání a porozumění odlišných kultur.

InBáze nabízí cizincům sociální, právní a psychotherapeutické poradenství, komunitní programy, volnočasové aktivity pro děti a mládež. Dále vzdělávací programy pro děti a žáky ve školách a semináře pro pedagogy. Vedle toho InBáze pořádá množství akcí veřejnost - např. interkulturní festival RefuFest.

Dětské programy InBáze

Programy pro školy

InBáze nabízí školám realizaci Bedýnek příběhů přímo na mateřských školách a základních školách 1. stupně. Dále nabízí vzdělávací programy i pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy i semináře pro pedagogy.

Programy pro veřejnost

Ve veřejných institucích (jako je například Městská knihovna v Praze) pořádá InBáze tvořivé dílny Bedýnky příběhů pro veřejnost. Tyto dílny a kurzy jsou určeny rodinám s dětmi ve věku 5-11 let.

Programy pro děti cizinců

InBáze pořádá pro děti návštěvy kulturních akcí, oslavy svátků, výtvarné dílny, workshopy, výlety, exkurze, víkendové pobyty a letní tábory. Dětem InBáze navíc nabízí výtvarný ateliér a interkulturní kluby. Vedle volnočasových aktivit mohou děti využít nabídky doučování a výuky češtiny.

Více informací naleznete na www.inbaze.cz.

AUTORSKÝ TÝM:

Bedýnky příběhů vydala organizace InBáze, z.s. v rámci projektů MŠMT Podpora pedagogických pracovníků v InBázi 2019 a MŠMT InBáze dětem a pedagogům 2019.

Autorky námětu: Petra Holubářová, Lucie Machová

Autorka metodiky: Hana Mlynářová, Petra Holubářová, Victoria Golovinova

Obsahová a jazyková korektura: Petra Holubářová, Hana Mlynářová

Garant pro jazykovou část: Ľazim Derviřevíc

Autorka manuálu "Jak vyprávět pohádku": Barbora Schneiderová z organizace Storytelling, o.p.s.

Legerova 50, 120 00 Praha 2

www.inbaze.cz

www.facebook.com/InBaze

Praha 2019

Realizace projektu byla podpořena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci podpory vzdělávání v regionálním školství v roce 2019.

